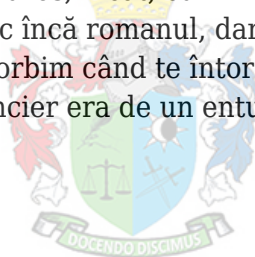

6 august 1912, Spineni - 9 august 1977, Bughea de Jos

Uneori există împrejurări favorabile pentru evoluția unui scriitor, așa cum s-a întâmplat cu intrarea în literatură a olteanului Ion Marin Iovescu, fiu de țărani săraci din Spineni, județul Olt. În prefața romanului „Nuntă cu bucluc” (1936) a scriitorului de care ne vom ocupa în evocarea de față, criticul literar Eugen Lovinescu relatează cu umor și cu înțelegere pentru un începător în mânăuirea condeiului: „Într-o dupăamiază din iarna anului trecut, citeam câtorva prieteni una din cele două povestiri pornografice ale lui Creangă. (...) La sfârșitul lecturii, când râsul ascultătorilor se potolise, în spațiul strâmt al unei tăceri întâmplătoare, se furișase lama de cuțit a unui glas grav: - Ați citit un capitol inedit din romanul d-voastră «Mite»? Întrerupt o clipă, râsul izbucnise și mai dârz.

Candoarea întrebării biruise umorul lui Creangă. (...) Omul părea descumpănit. (...) Numai când veselia încetinise, am putut afla că tânărul se numea Ion Marin Iovescu și că era fecior de țărani din Olt, în ultimii ani ai Facultății de litere și filozofie din București. Subțire, oacheș, ca atâția țărani valahi din părțile de baltă, stângaci, puțin vorbăreț, morocănos chiar, și cu ceva jalnic în trăsături fumurii. Se tot sucea și răsuca cu geanta lui congestionată, de care nu știa cum să scape. - Ce ai acolo? Îl ajutasem să se descurce. - Un roman, îmi răspunse, izbutind, în sfârșit, să scoată dinăuntru coșcogeamite caiet, pe care îl pusese pe scaunul de alături. - Bagă de seamă să nu se rupă scaunul, glumise unul sărind să i-l aducă pe birou... - Oricum, biroul e mai solid decât scaunul, stăruise el în haz. Mă găsii, astfel, în fața unui manuscris de o mie de pagini, cu acest titlu neprevăzut: «Șomajul faustic sau Drăceasca comedie a vremii». - Să fie cu noroc! îmi aruncase din nou glumețul, cântărind din ochi caietul. Tot n-aveai lectură de sărbători! (...) Peste câteva zile, deschizându-i întâmplător caietul, citii vreo douăzeci de pagini, în care mă izbi o bogăție de limbă țărănească și un umor atât de savuros, încât, cum îl știam chinuit de destinul lui literar, i-am scris două rânduri la țară: «Nu-ți cunosc încă romanul, dar, după puținele pagini citite, impresia este cu totul favorabilă. Atât ajunge. Mai vorbim când te întorci.» A revenit peste vreo lună, iar, între timp, răspunsul scris al viitorului romancier era de un entuziasm delirant”.

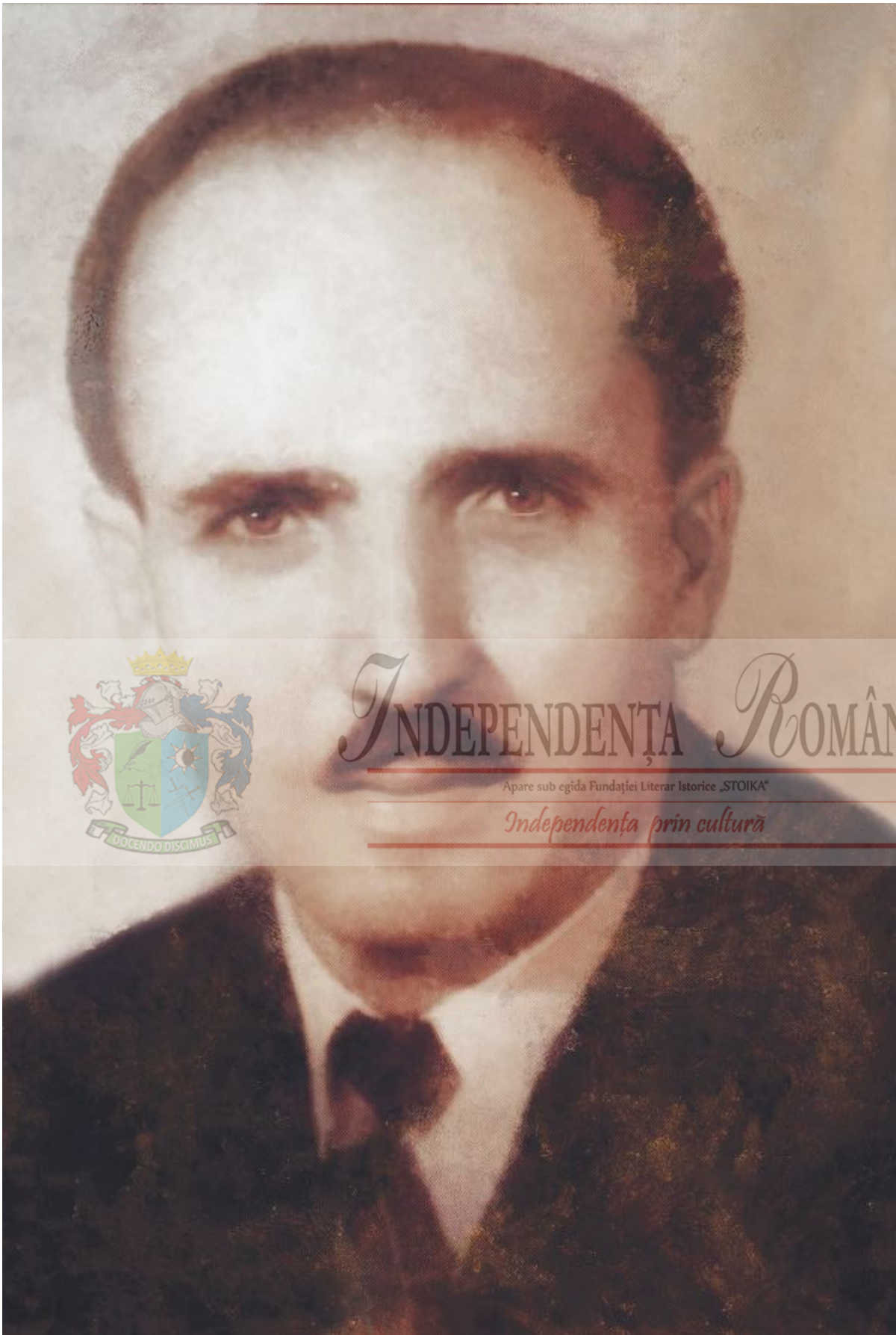

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură

După câteva capitole citite la ședințele Cenaclului Sburătorul, Ion Marin Iovescu a fost cotelat în mod unanim drept un „un nou Creangă!” Dar, justificându-și afirmația, Eugen Lovinescu s-a pronunțat mai departe: „...nu înseamnă că tânărul Iovescu din Spineni are și simțul artistic al celui mai colorat, mai ritmic, mai muzical dintre prozatorii noștri. Comparația se susține doar în proiecție egală a

aceluiași material de savuroase vorbe populare, de zicale, de expresii figurate, de proverbe, de glume, de obiceiuri, de versuri, mină folclorică de toate felurile, în bine și în rău, însuflețită de interesul unui umor amar, plasticizare împinsă la abuz, tendință de materializare a ideilor” .

Trebuie să observăm că Eugen Lovinescu nu-l egalează pe tânărul Ion Marin Iovescu, în mod necondiționat, cu Ion Creangă, chiar dacă vede în scrisul noului prozator a fi „Sondă în erupție de gaze, de țigări, de apă clocotită, de pietre aruncate cu bubuituri, sub a cărei bătaie stai cu sentimentul de a te afla în fața unui fenomen al naturii; lavă de impurități. La Creangă (...) se simte regulatorul artistului care alege și rânduieste după legile neformulate ale mișcării sufletești, ale ritmului interior. Cuvântul nu poate avea două topice; arta constă în instinctul de a-l așeza la locul său unic”.

Eugen Lovinescu se ocupă de începătorul Ion Marin Iovescu, așezându-l pentru totdeauna pe locul lui în ierarhia valorilor scriitorilor români. Prozatorul oltean va merge mai departe, dar, luat de valurile vieții, nu va mai avea forța începutului. Același critic afirmă: „Pe când Creangă e un mineral extras, curățat, șlefuit, tânărul romancier se prezintă, deocamdată, sub forma unui enorm zăcământ de materii prime, de folclor, de umor popular...Născut țăran, Creangă a rămas țăran; în întreaga lui operă nu cade alături un singur cuvânt; bloc fără vine, fără asprime, cu unitatea de ton a marilor artiști. Personalitatea tânărului Iovescu se dovedea însă despicată în două: pe de o parte, țăranul cu rădăcini telurice, într-un sat devenit o anexă a mahalalei; iar, pe de alta, studentul bucureștean, cu o cultură citadină”.

Cel care a văzut în prozatorul din Spineni un „nou Creangă” va face și „distincțiile necesare”, constatând la olteanul Ion Marin Iovescu o „mare in experiență artistică”. Mai mult de jumătate din mii de pagini trebuiau distruse; primejdia nu sta însă în pierderea, ci în întoarcerea lor sub altă formă. Pentru că talentul era destul de real ca să îngăduie fierul roș, i l-am aplicat. „L-au bucurat laudele marelui critic, dar „l-au durut observațiile. A plecat cu fruntea creată de bour și nu s-a întors decât... după un an, cu un alt roman: «Nuntă cu bucluc»”.

„De astă dată, romanul nu mai era torențial: subiect circumscris în cadre minime. O nuntă la țară, oarecum senzațională, cu toată viața ce o poate trezi în atmosfera satului: socrii, fata, rude, tânărul, peșterii, «cotoierul», un adevărat cor antic de babe. Oameni în genere răi, trivializați, zvonuri și sfori, obiceiuri și chefuri, beții și iar beții, dar mai ales prăpăd de bătaie și de mizerie fizică și morală s-au perindat astfel în trei ședințe ale «Sburătorului», într-o frescă de mare vioiciune și într-o limbă de o noutate ce ne împroșca la fiecare pas cu furtunul unei violente dezlănțuirii de cuvinte necunoscute, de zicale, de glume, de versuri populare. Omul purtat pe la școli de la oraș dispăruse și nu rămăsese decât țăranul cu toată comoara lui de folclor și cu umorul - în deosebire de cel al lui Creangă, - rău, aprig, fără poezie, al oamenilor de la câmp și de la baltă”.

Iată un eșantion din limbajul colorat al socrului mic atunci când, pentru necinstea fetei lui, ginerele îi cere o sută de mii de lei și jumătate din avere: „Fi-ți-ar ficatții mă-tii ai dracului, neică! Și fi-ți-ar neamul tău al dracului, ăla păduchiosul și oțul de cai! Fi-r-ar a dracului de zi în care mă-nrudii eu cu tine, poșălătatea oților și-a nemâncăților! (...) Bagăți-o-n ochi, nenorocitul! Fierbe-o în oală! Fă-o zeamă de scoică! Treaba ta, băiete, c-așa v-a fost neamul, `oț, apucător și nemâncat!... Hai, Dobrițo! Mișcă-te de-acolo!... Dumnezeu dumnezeilor mă-tii de muiere! Știi tot și tăceai ca porumbi... Vorbit noi acasă. Poate n-om mai ajunge!...”. (Nuntă cu bucluc, ed. 1969, pag. 122)

Proverbele și zicătorile curg lanț și sunt specifice zonei din care provine scriitorul: „Când le dai, le fată iapa, iar când le iei, le moare mânzul”. Iată un blestem al zonei: „Da-ți-ar Dumnezeu, mă Nae, gălci în gât, potop în sânge și foc în oase, că prea ești al dracului!” Comparațiile au miez câteodată, alteori sunt cam forțate: „...te vârăi în mine, ca lipitoarea de ugerul vacii și ca omida de frunză, iar eu te strângeam în brațe, de pârâia ca lubenița coaptă”; „Cad minciunile din dumneata, cum cad

prunele toamna din pruni”; Cuvintele de duh și metaforele se află la tot pasul, uneori agreate de cititori sau de ascultători, alteleori nu: „câțiva nori cât sacii de făină de mari..., alții, lunguieti și rotunzi ca un adevărat maldăr de clondire cu lapte”; „scotea fuioare de fum pe mosoarele nasului”; „ - Hai noroc!... Și dracul să rămână cu ura, iar noi cu băutura! Că tot cu lipsurile am îniernat”. (Din „Oameni degeaba”, ediția 1969, pag. 209)

Pentru primul lui roman, tânărul scriitor aștepta să i se recomande un editor, dar criticul declară pentru toți începătorii că aprecierea lui favorabilă asupra cuiva „nu conține în ea și sesamul tiparului.” O mare editură era în căutarea unui tânăr romancier de talent și foarte original, dar a respins manuscrisul recomandat de Eugen Lovinescu. „Tot ce găsisem noi - vreo treizeci de scriitori - deosebit de interesant și de original ca expresie, declară criticul, domnului consilier al editurii în cauză i se păruse sau necunoscut sau vulgar...”. A acceptat însă editarea romanului „unui talent ieșit din preajma lui Creangă” domnul Delafras, directorul editurii „Cugetarea”. Nunta o fi fost cu bucluc, dar și editarea s-a dovedit a se face destul de greu.

Cert este că un alt mare critic literar al perioadei, însuși George Călinescu, îi oferă romancierului din Spineni un spațiu de o jumătate de pagină în monumentală sa „Istorie a Literaturii Române de la origini până în prezent”, făcând în aprecierea sa o analogie cu un contemporan al acestuia, Nicolae Crevedia, referindu-se doar la faimoasa „Nuntă cu bucluc”: Romanul tratează o temă țărănească simplă și dramatică. Un țăran se însoară cu o fată bătrâioară și mai ales vinovată. Țăranul își stâlcește nevasta în băți. Femeia fuge la părinți, unde tată-său o omoară calcând-o în picioare, după care ispravă își retează și el beregata cu securea. Acțiunea e schițată cu ușurință și chiar cu o umbră de înțelegere a virtualităților subiectului, înrudit puțin cu acela din „Ion” al lui Rebreanu. Dar în loc să-și realizeze tema în direcția construcției epice, autorul încearcă să facă operă de savoare lingvistică, risipind ideea în snoave și proverbe. (...) Dar în loc să observe vorbirea mahalalei dunărene și s-o stilizeze, Ion Iovescu face, după pilda lui Ionel Teodoreanu, o proză metaforică, punând în gura eroilor noțiuni culte și chiar pretențioase, îmbrăcate doar în vocabular valah. Metaforismul acesta (de obicei trivial) e cu desăvârșire fals. Ochii uneia sunt «untură sleită», vântul muge «taur sub cuțit» etc. Doar câteva cuvinte îi sunt dedicate celui alt roman, «O daravelă de proces» care „povestește fără construcție epică necazurile Ioanei Cotoibălan, (care) s-a purificat de lexicul țipător și a rămas o modestă literatură limbută în genul Vissarion”.

Ion Marin Iovescu rămâne pentru literatura noastră un prozator cu o vervă debordantă, dar necizelată uneori. A scris relativ puțin. A funcționat ca profesor de liceu, bibliotecar ori voiajor comercial, funcționar etc. Între 1932 și 1936 a frecventat cenaclul „Sburătorul”, după ce debutase în 1934, în „România literară”, sub conducerea lui Liviu Rebreanu. A debutat editorial, după cum am arătat, cu romanul „Nuntă cu bucluc”. A colaborat la „Sburătorul”, „Vremea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Argeș” etc.

Scrie o proză mai mult dialogată, cultivând, în felul lui, pitorescul de limbaj și etnografic. (O daravelă de proces, 1941; Lacrimi pe pâine, 1967; Soare cu dinți, 1974; Marea vâlvătaie, 1977). Proza lui Ion Marin Iovescu se remarcă, în special, prin fondul paremiologic care a smuls hohotele de râs ale scriitorilor de la „Sburătorul” și exclamația unanimă a acestora așezându-l pe prozatorul oltean, undeva în apropierea lui Creangă. Cu proza „Oameni degeaba”, 1943, autorul intră în lumea hoților, cu evadări spectaculoase. În „O daravelă de proces”, 1941, pedalează pe ideea obsesiei ce împinge implacabil la sinucidere.

Sunt literați care apreciază la modul superlativ, găsindu-l drept „pictor în cuvinte al satului și tradițiilor oltene pe unul dintre cei mai interesați scriitori rurali din România, olteanul Ion Marin Iovescu (care) a descris cu mult umor în opera sa viața la țară, cu oamenii și obiceiurile străvechi pe care aceștia le respectă cu sfințenie din moși-strămoși”.

Referindu-se la întreaga sa operă a scriitorului născut la Spineni, Simona Rotaru găsește că „Satul prozei lui Iovescu este satul de deal din nordul Oltului de acum aproape un secol, din care oamenii evadează spre oraș în căutarea unui trai mai bun, este satul de odinioară, cu credințele și obiceiurile lui. În cărțile lui Iovescu nu se mai regăsește și satul interbelic, în care oamenii se diferențiază prin avere, o lume în care a pătruns adânc influența orașului. Ion Marin Iovescu dispune în romanele sale și de o artă portretistică proprie, întrucât caricaturile sale individualizează și caracterizează eroii, iar descrierile de natură nu sunt simple ornamente, ci servesc drept cadru în care se țese firul acțiunii. Romanele lui Iovescu sunt o împletire între umor și satiră, între voie bună și peripeții de tot soiul”.

În primul rând, limbajul este caracteristica scrisului lui Ion Marin Iovescu: „ - Ce te zbârlești așa, fă, ca sprâncenele popii când vede pomeni?...”(Oameni degeaba, ediția 1969, pag. 281) Sau : „- Domnico, bășica să mi se topească de sete, dacă nu țin la tine! Ești mai plină de bunătăți ca o prisacă de albine...” (idem) Ori: „ - Ce e cu tine, gonitoarea moșului? Nu ți-e bine? Nici nu mă-ntrebi de ce venii, nici nu mă-njuri cel puțin?! Ce ai? De ce pleci așa hodoronc-tronc?... Te-așteptai c-o să vin pe la tine? Ți-a cântat cumva coțofana ast-noapte? Că știi, când cântă cu coada-ncoa, ne vin rudele; când cântă cu ea-ncolo, ne ducem noi pe la ele. Întreabă-mă de ce venii, ca să-ți spun. - Păi, ai ceva să-mi spui? - Păi, de dragul tău nu veneam, fă... Adică, veneam și de dragul tău. Dar venii mai mult c-o treabă, că m-a-nsărcinat aseară primarul, să-ți aduc ceva. - Ce să-mi aduci, Stane? întrebă cât se poate de nerăbdătoare Ioana. - Stai ușor, fă! Lasă-mă la lejerul meu, că mie-mi vin gândurile pe-ndelete. (...) Dar întâi, să te bag la introducere”. (O daravelă de proces, pag. 337)

Cert este că despre Ion Marin Iovescu se mai amintește și astăzi, pentru că acest scriitor își are locul lui în literatura noastră și-l vom aprecia totdeauna, dacă-l citim așa cum trebuie.

